

УДК 346.543; 351.863

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.2.7>

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Ніколенко Л.М.,

*доктор юридичних наук, професор,
провідний науковий співробітник відділу
господарсько-правових досліджень
проблем економічної безпеки,*

*Державна установа «Інститут економіко-правових
досліджень імені В.К. Мамутова
Національної академії наук України»*

ORCID: 0000-0002-3437-6968

Ніколенко Л.М. Правова характеристика інвестиційної безпеки.

У статті досліджено правова характеристика інвестиційної безпеки у сучасних умовах. Обґрунтовано, що в умовах глобальної конкуренції за капітал та зростання вимог до прозорості й передбачуваності регуляторного середовища інвестиційна безпека набуває значення не лише економічної, а й правової категорії. Визначено, що інвестиційна безпека держави розглядається як невід'ємна складова фінансової та економічної безпеки, які, у свою чергу, формують фундамент національної безпеки. Доведено, що правовий режим інвестиційної безпеки характеризується багаторівневою архітектонікою й охоплює національне законодавство, міжнародні інвестиційні зобов'язання, інституційне забезпечення та цифрово-комплаєнсні інструменти запобігання ризикам. Доведено, що трансформація цього режиму відбувається під впливом європейських ESG-стандартів відповідального інвестування, які поступово набувають нормативної обов'язковості та перетворюються на критерій правової легітимності доступу до капіталу. Наголошено, що ефективність правового режиму інвестиційної безпеки забезпечується єдністю його регулятивної, захисної та превентивно-контролюючої функцій, що гарантують як доступ до інвестиційної діяльності, так і захист від ризиків та відновлення порушених прав.

Визначено, що інвестиційна безпека у правовому розумінні – це такий стан правового середовища, за якого створюються, підтримуються та гарантуються юридичні умови для стабільного, передбачуваного та захищеного здійснення інвестиційної діяльності, включаючи наявність ефективних механізмів превенції, нейтралізації та відновлення порушених інтересів інвестора. Звернена увага, що у контексті євроінтеграції України визначальною стає імплементація стандартів *acquis communautaire*, принципів верховенства права, правової визначеності, захисту правомірних очікувань інвестора та ESG-комплаєнсу, які поступово трансформуються в обов'язкові критерії доступу до капіталу. Наголошено, що подальший розвиток правового режиму інвестиційної безпеки має ґрунтуватися на посиленні превентивного виміру правового регулювання, цифровій трансформації інституційного забезпечення, підвищенні правової передбачуваності та інтеграції України у глобальну систему відповідального інвестування.

Ключові слова: інвестиційна безпека, правове регулювання, стале інвестування, *acquis communautaire*, сталий розвиток, інвестиційна діяльність, інвестиція, Європейський Союз.

Nikolenko L.M. Legal characteristics of investment security.

The article examines the legal characteristics of investment security in modern conditions. It is substantiated that in the conditions of global competition for capital and increasing requirements for transparency and predictability of the regulatory environment, investment security acquires the importance of not only an economic, but also a legal category. It is determined that the investment security of the state is considered an integral component of financial and economic security, which, in turn, form the foundation of national security. It is proven that the legal regime of investment security is characterized by a multi-level architecture and covers national legislation, international investment

obligations, institutional support and digital compliance tools for risk prevention. It is proven that the transformation of this regime is taking place under the influence of European ESG standards for responsible investment, which are gradually becoming regulatory mandatory and are turning into a criterion for the legal legitimacy of access to capital. It is emphasized that the effectiveness of the legal regime of investment security is ensured by the unity of its regulatory, protective and preventive-control functions, which guarantee both access to investment activities and protection from risks and restoration of violated rights.

It is determined that investment security in the legal sense is a state of the legal environment under which legal conditions are created, maintained and guaranteed for stable, predictable and protected implementation of investment activities, including the presence of effective mechanisms for prevention, neutralization and restoration of violated investor interests. It is noted that in the context of Ukraine's European integration, the implementation of the *acquis communautaire* standards, the principles of the rule of law, legal certainty, protection of legitimate investor expectations and ESG compliance, which are gradually transformed into mandatory criteria for access to capital, is becoming decisive. It is emphasized that the further development of the legal regime of investment security should be based on strengthening the preventive dimension of legal regulation, digital transformation of institutional support, increasing legal predictability and integration of Ukraine into the global system of responsible investment.

Key words: investment security, legal regulation, sustainable investment, *acquis communautaire*, sustainable development, investment activity, investment, European Union.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобальної конкуренції за капітал та підвищення вимог до прозорості правового середовища інвестиційна безпека дедалі частіше розглядається не лише як економічна характеристика розвитку держави, а як самостійна правова категорія. Йдеться про здатність правової системи забезпечити стабільність, передбачуваність і захищеність інвестиційних відносин незалежно від політичних, регуляторних чи репутаційних коливань. Якщо у традиційних доктринах акцент робився переважно на макроекономічних індикаторах, то сучасні дослідження фокусуються на правових гарантіях, стандартах поведінки держави, ефективності судового та арбітражного захисту, а також превентивних механізмах управління ризиками. Особливої актуальності це поняття набуває для України в умовах глибоких економічних трансформацій, модернізації регуляторного середовища та інтеграції до правового простору Європейського Союзу (далі-ЄС), який переорієнтовує інвестиційний розвиток на принципи сталості, прозорості та відповідального управління.

З огляду на євроінтеграційний курс України, особливого значення набуває узгодження національної системи інвестиційної безпеки з *acquis communautaire* та практикою ЄС щодо іноземних інвестицій, захисту критичної інфраструктури, запобігання зловживанням у сфері ESG-інвестування та підвищення рівня правової передбачуваності для інвесторів. Таким чином, проблематика дослідження виходить за межі економіки й набуває комплексного юридичного характеру, охоплюючи як публічно-правовий, так і приватно-правовий вимір.

Стан дослідження. Вагомий внесок у формування теоретичної основи інвестиційної діяльності внесли такі провідні вчені-юристи, як: В.К. Макутов, А.Г. Бобкова, Д.В. Задихайло, О.П. Подцерковний, С.В. Глібок, В.А. Устименко, В.С. Щербина, О.М. Вінник та інші. Значна увага питанням інвестиційної безпеки та інвестиційної діяльності приділялася в працях науковців-економістів таких як: В.Т. Білоус, О.С. Власюк, В.І. Кириленко, А.А. Мещеряков, Л.Ф. Новікова, Н.Р. Нижник, Є.В. Міщук, І.І. Москаль, Я.М. Недашківський та ін. Поряд з цим, в сучасних умовах питання інвестиційної безпеки стає актуальним та потребує додаткового дослідження.

Таким чином, **метою статті** є здійснення дослідження інвестиційної безпеки як особливої форми юридично забезпеченої захищеності інвестиційної діяльності та визначення шляхів подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційна безпека держави розглядається як невід'ємна складова фінансової та економічної безпеки, які, у свою чергу, формують фундамент національної безпеки. Національна безпека охоплює цілісний комплекс стратегічних політик, спрямованих на забезпечення суверенітету, економічної динаміки, фінансової стійкості та територіальної цілісності держави за умов інституційного середовища, що характеризується взаємодією та на шаруванням внутрішніх і зовнішніх ризиків. В її структурі економічна безпека виступає сис-

темоутворювальною складовою, що визначає здатність національної економіки функціонувати стабільно, самодостатньо та адаптивно до зовнішніх і внутрішніх викликів. У сфері економічної безпеки до ключових загроз національним інтересам відносять зниження рівня інвестиційної та інноваційної активності, ослаблення науково-технічного та технологічного потенціалу держави, скорочення фінансування стратегічно важливих напрямів інноваційного розвитку. Окрему небезпеку становить критично висока частка іноземного капіталу в стратегічних секторах економіки, здатна впливати на економічну незалежність України. Суттєвими ризиками є також неконтрольоване ввезення на територію держави екологічно небезпечних технологій, матеріалів, речовин і трансгенних організмів, а також використання генетично модифікованих продуктів без належної оцінки їх впливу на довкілля, здоров'я населення та біологічну безпеку [1].

Фінансова безпека розглядається як підсистема економічної безпеки, зосереджена на захисті функціональної стійкості грошово-кредитної, валютної та банківської систем, здатності держави забезпечувати платоспроможність, макрофінансову стабільність і передбачуваність бюджетної політики.

У цій ієрархії інвестиційна безпека забезпечує не лише зростання економіки, а й довгостроковий потенціал розвитку на основі модернізації, інновацій та інтеграції у глобальні економічні процеси. Таким чином, інвестиційна безпека функціонально підпорядкована категоріям економічної та фінансової безпеки, але водночас має власний правовий зміст і стратегічне значення, будучи ключовим індикатором здатності держави до сталого розвитку та підтримання довіри інвесторів.

Згідно з позицією, сформульованою Національним інститутом проблем міжнародної безпеки при Раді національної безпеки та оборони України, інвестиційна безпека розуміється як такий рівень інвестування економіки, який здатен забезпечити її розширене відтворення, структурну модернізацію та технологічне оновлення [2].

У науковій літературі по-різному визначають інвестиційну безпеку, як: сукупність нормативно-правових, соціальних та екологічних умов, що визначають тип і динаміку відтворювального процесу та забезпечують надійність відшкодування й ефективність використання вкладеного капіталу [3, с. 28–34]; важливий аспект економічної стабільності держави, яка забезпечує залучення інвестицій в економіку і створює передумови для сталого розвитку [4]; процес забезпечення такого стану інвестиційної сфери, за якого економіка здатна зберігати і підтримувати достатній рівень інвестиційних ресурсів в умовах дії внутрішніх і зовнішніх загроз, що є необхідним для забезпечення стійкого розвитку і соціально-економічної стабільності країни, зростання конкурентоспроможності національної економіки та добробуту населення [5, с. 169]. Водночас, більшість наявних підходів фокусуються насамперед на економічній сутності інвестиційної безпеки як функції макrorівневої стійкості держави та її здатності забезпечувати відтворюваність капіталу. Проте такі трактування лише опосередковано торкаються правових механізмів її забезпечення, не розкриваючи природу інвестиційної безпеки як саме правового режиму, що функціонує в системі публічно-правових гарантій та приватно-правових захисних інструментів.

Таким чином, інвестиційна безпека у правовому розумінні – це такий стан правового середовища, за якого створюються, підтримуються та гарантуються юридичні умови для стабільного, передбачуваного та захищеного здійснення інвестиційної діяльності, включаючи наявність ефективних механізмів превенції, нейтралізації та відновлення порушених інтересів інвестора.

Правовий режим інвестиційної безпеки складається з упорядкованої системи правових норм, інституційних механізмів та процедурних інструментів, які визначають допустимі межі втручання держави в інвестиційну діяльність, гарантують дотримання принципів правової визначеності, недискримінації та справедливого ставлення до інвесторів, а також забезпечують превенцію, нейтралізацію та відновлення порушених прав у разі настання інвестиційних ризиків. Цей режим охоплює нормативний, інституційний, процесуальний компоненти, а також комплаєнс-ESG компонент, що формує сучасні стандарти прозорості, підзвітності та відповідального інвестування.

Нормативний компонент правового режиму інвестиційної безпеки охоплює систему національних та міжнародно-правових норм, що визначають правові засади здійснення інвестиційної діяльності, порядок доступу до ринку, перелік гарантій і обмежень для інвесторів. Національний рівень включає Конституцію України, закони про інвестиційну діяльність, державно-приватне партнерство, захист економічної конкуренції, валютне регулювання та спеціальні режими для стратегічних секторів. Міжнародний рівень формують двосторонні угоди про захист інвестицій

(BITs), Конвенція ICSID, правила UNCITRAL, стандарти OECD і *acquis communautaire* ЄС, які забезпечують вищий, наддержавний рівень правових гарантій для інвестора.

Інституційний компонент включає систему органів державної влади та незалежних регуляторів, відповідальних за формування інвестиційної політики, нагляд за дотриманням правил допуску інвесторів, забезпечення прозорості ринків і захист прав суб'єктів інвестування. До нього належать урядові, антимонопольні та фінансові органи та установи, інвестиційні агенції, судові та арбітражні інституції. Важливим індикатором рівня інституційної інвестиційної безпеки є не тільки наявність органів, а їхня незалежність, компетентність, процедурна доброчесність і спроможність до швидкого реагування на ризики.

Процедурний компонент визначає юридичні механізми реалізації прав і гарантій інвестора від доступу до інвестиційної діяльності до захисту його інтересів у випадку їх порушення. Він охоплює адміністративні процедури (отримання дозволів, скринінг іноземних інвестицій), механізми альтернативного врегулювання спорів (ADR, медіація), судовий та міжнародний арбітражний захист. Ключовими критеріями цього компоненту є доступність, швидкість, ефективність та неупередженість процедур, а також виконуваність прийнятих рішень.

Комплаєнс- та ESG-компонент відображає новітню трансформацію правового режиму інвестиційної безпеки під впливом міжнародних стандартів відповідального інвестування. Йдеться про запровадження *digital compliance*-систем, автоматизованого моніторингу ризиків, захисту даних, кібербезпеки, екологічної та соціальної відповідальності бізнесу відповідно до стандартів ESG (*environmental, social, governance*). Зазначений компонент поступово набуває нормативного статусу, оскільки дедалі частіше включається у законодавчі акти, міждержавні угоди та обов'язкові політики фінансових інститутів.

У системно-аналітичному вимірі правовий режим інвестиційної безпеки може бути представлений також через чотири взаємопов'язані складові, що відображають природу цієї категорії одночасно:

1) Публічно-правова складова інвестиційної безпеки відображає відповідальність держави як гаранта передбачуваності інвестиційного середовища. Зміст складової визначається якістю законодавчого регулювання, стабільністю нормативних актів, прозорістю адміністративних процедур та наявністю ефективних механізмів стримувань і противаг щодо дискреційної влади органів державної влади. Ключовими правовими індикаторами цієї складової є заборона необґрунтованої зміни умов інвестування, гарантії недискримінації, процесуальна справедливість та доступ до правової допомоги і державного захисту у разі порушення прав інвестора. Публічно-правова складова охоплює також антиконцентраційне та антикорупційне регулювання, захист конкуренції та контроль за стратегічними ринками, що створює довіру інвестора до публічної влади;

2) Приватно-правова складова інвестиційної безпеки забезпечує юридичну захищеність інвестора в межах приватно-правових відносин, зокрема захист права власності, свободу договору, непорушність зобов'язань та недопустимість свавільного розірвання або трансформації контрактів з боку державних чи приватних контрагентів. Приватно-правова складова інвестиційної безпеки проявляється через ефективність механізмів виконання договорів, надійність корпоративного управління, пріоритетність добросовісної поведінки сторін та дієвість санкцій за порушення прав інвестора (відшкодування збитків, реституція, відновлення становища). Саме тут у правовій системі України традиційно виникають проблеми правопередбачуваності, затягування судових процедур та реального виконання судових рішень, що безпосередньо впливає на довіру інвесторів;

3) Міжнародно-правова складова інвестиційної безпеки забезпечує додатковий рівень національних гарантій, що діють як незалежні правові запобіжники від потенційних зловживань суверенної влади. Його основу формують міжнародні договори про взаємний захист інвестицій, конвенції, правила UNCITRAL, стандарти та *acquis communautaire* ЄС. Осереддя міжнародно-правової складової інвестиційної безпеки є насамперед принцип верховенства права, який забезпечує правову визначеність, передбачуваність дій держави та захист інвестора від свавільного втручання у його права [6, с. 118–121]. У практиці міжнародного інвестиційного права цей принцип конкретизується через такі ключові стандарти, як принцип справедливого та рівного ставлення (*fair and equitable treatment*), що гарантує інвестору передбачуване, недискримінаційне та неупереджене правове середовище; принцип захисту правомірних очікувань (*protection of legitimate expectations*), який забезпечує стабільність і незмінність основних умов інвестування, на які інвестор обґрунтовано розраховував на момент здійснення інвестиції; національний режим

(national treatment), що надає іноземним інвесторам юридичний статус не гірший, ніж статус національних суб'єктів господарювання; захист від непрямой (регуляторної) експропріації (protection from indirect expropriation), спрямований на запобігання ситуаціям, коли обмеження інвестицій здійснюється не шляхом прямого вилучення активів, а через надмірні регуляторні або адміністративні обтяження; а також право інвестора на звернення до міжнародного інвестиційного арбітражу (right to international arbitration) як інструмент позанаціонального захисту від можливих зловживань з боку держави. У сучасних умовах саме міжнародний рівень визначає мінімальні стандарти безпечності інвестиційної діяльності, обмежуючи можливість держави односторонньо змінювати правила ведення бізнесу;

4) Цифрово-комплаєнс та ESG-складова інвестиційної безпеки формують нову генерацію правових стандартів інвестиційної безпеки, засновану на технологічній прозорості, автоматизованому моніторингу ризиків та врахуванні нефінансових параметрів інвестиційної діяльності. Йдеться про інструменти due diligence, digital risk assessment, регуляторні платформи та відкриті реєстри, які забезпечують передбачуваність і контрольованість інвестиційного середовища. Паралельно формується ESG-компонент (environmental, social, governance) як новий обов'язковий критерій правової оцінки інвестиційної діяльності, що охоплює не лише фінансову вигоду, а й екологічну безпеку проекту, його соціальну відповідальність та якість корпоративного управління. Іншими словами, від інвестора та бізнесу очікується не тільки прибутковість, але й відповідальна поведінка перед суспільством та довкіллям, що поступово набуває юридично зобов'язального характеру. У правозастосовчій практиці це означає, що компанії мають офіційно звітувати про вплив своєї діяльності на довкілля, права працівників, громади, а також розкривати інформацію про структуру управління та систему контролю ризиків. Такі вимоги вже закріплені у законодавстві ЄС [7, с. 41–43]. ESG-фактор стає умовою доступу до зовнішнього капіталу: банки, інвестиційні фонди та міжнародні фінансові організації надають перевагу «відповідальним» проектам і поступово обмежують фінансування діяльності, що може нести екологічні, соціальні або репутаційні ризики. Одночасно посилюється відповідальність за greenwashing – спроби видати бізнес за «екологічно чистий», не маючи реального підтвердження. Таким чином, ESG перестає бути добровільною етичною ініціативою і перетворюється на структурний елемент правового режиму інвестиційної безпеки, що визначає допустимість, привабливість і легітимність інвестиційної діяльності відповідно до європейської моделі responsible investment governance.

Отже, правовий режим інвестиційної безпеки постає як багаторівнева та взаємозалежна система, у якій нормативний, інституційний, процедурний та комплаєнс-ESG компоненти функціонують не ізольовано, а у взаємній кореляції. Саме їхня узгодженість та здатність забезпечувати правову визначеність, стабільність інвестиційного середовища, ефективний захист прав інвестора та превенцію ризиків визначають реальний рівень інвестиційної безпеки держави. Такий системний підхід дозволяє розглядати інвестиційну безпеку як правовий режим, а не лише економічний стан, що відповідає сучасним стандартам європейського інвестиційного права та логіці сталого розвитку.

Змістовна ефективність правового режиму інвестиційної безпеки розкривається через єдність його функцій, що забезпечують відповідно доступ до інвестиційної діяльності, відновлення порушених прав і мінімізацію ризиків: регулятивної – створення правових умов для доступу до інвестиційної діяльності (право на інвестицію, прозорість процедур, рівність суб'єктів, свобода руху капіталу); захисної – гарантії захисту інвестора від довільного втручання держави (стабільність правового режиму, заборона експропріації без компенсації, право на арбітраж, захист від ретроспективного регулювання); превентивно-контролюючої – система правових інструментів оцінки, моніторингу та мінімізації інвестиційних ризиків, включно з digital-compliance, transparency mechanisms та ESG-зобов'язаннями.

У науковій літературі наголошується, що забезпечення інвестиційної безпеки передбачає реалізацію комплексних та системних заходів, основними з яких є: запровадження правових механізмів прогнозування, виявлення та мінімізації інвестиційних ризиків шляхом постійного моніторингу регуляторного середовища, судової практики та міжнародних зобов'язань держави; визначення та закріплення на нормативному рівні процедур і повноважень органів влади щодо превенції, нейтралізації та усунення наслідків загроз інвестиційній безпеці, включаючи механізми скринінгу іноземних інвестицій та захисту критичної інфраструктури; розбудова структурно стійкого та юридично захищеного національного інвестиційного ринку, здатного функціонувати

за умов зростання зовнішньої турбулентності та конкуренції за капітал; формування прозорої системи інвестиційних відносин, що ґрунтується на верховенстві права, захисті прав власності, справедливих процедурах допуску до ринку та диверсифікації джерел фінансування; створення системи правових індикаторів та методології оцінки інвестиційної безпеки, яка охоплює рівень інституційної спроможності держави, інвестиційного клімату, інноваційного потенціалу та динаміки інвестиційної активності [8, с. 31].

Узагальнюючи викладене, слід підкреслити, що інвестиційна безпека є не статичним станом, а динамічним режимом, який потребує постійної адаптації до змін глобального економіко-правового середовища. Її ефективність визначається не лише наявністю нормативної бази, а цілісністю правової архітектури, інституційною спроможністю держави та реальним функціонуванням механізмів судового, арбітражного і превентивного захисту інвестора.

Висновки. На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що інвестиційна безпека виступає структурним елементом концепції сталого розвитку, оскільки забезпечує формування правових і економічних умов для довгострокового інвестування, орієнтованого на стабільне економічне зростання без порушення інтересів майбутніх поколінь. Її зміст органічно пов'язаний із принципами сталого розвитку, адже саме передбачуваність та прозорість інвестиційного середовища створюють можливості для розвитку економіки з урахуванням екологічних, соціальних та етичних параметрів.

Подальший розвиток правового режиму інвестиційної безпеки має ґрунтуватися на посиленні превентивного виміру правового регулювання, цифровій трансформації інституційного забезпечення, підвищенні правової передбачуваності та інтеграції України у глобальну систему відповідального інвестування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бойчук Р.П. Захист прав учасників інвестиційних відносин як основна компонента безпеки інвестиційного ринку України. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Boychuk.pdf>.
2. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку. Київ, 2008. 48 с.
3. Закревська Л.М. Інвестиційна безпека як складова економічної безпеки. *Вісник Черкаського університету. Серія «Економічні науки»*. Черкаси : ЧНУ. 2016. № 2. С. 28–34. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/handle/123456789/24529>.
4. Бірюк Д.О. Теоретичні засади інвестиційної безпеки держави. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-53>.
5. Ліпич Л.Г., Івашко О.А. Фінансові домінанти інвестиційної безпеки держави. *Модельовання регіональної економіки*. 2011. № 2. С. 165-172. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Modre_2011_2_21.
6. Ніколенко Л.М. Верховенство права як основоположний принцип права та економіки: *Актуальні проблеми господарського права і господарського процесу*: Матеріали круглого столу (м. Київ, 9 листопада 2018 р.) К.: Видавництво Ліра-К, 2018. С. 118-121. URL: https://lira-k.com.ua/preview/12520.pdf?srsltid=AfmBOoqw6uZ-XPsbemUL0_jdKe0NhdNYHfz3ac2TjHlf2mQnpQliFU5y5.
7. Ніколенко Л.М. Роль ESG-критеріїв у правовому регулюванні інвестиційної діяльності: *Дев'яносто п'яти економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки: Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції (27-28 березня 2025 р., м. Львів, Україна, м. Ополь, Польща)*. Львів, 2025. С. 41-43. URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-5213>.
8. Бойчук Р.П. Проблеми правового забезпечення інвестиційної безпеки України. *Право та інновації*. 2017. № 4 (20). С. 28-35. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Boychuk20.pdf>.